

**PARTENERIATELE NATO: OPORTUNITĂȚI ȘI BENEFICII PENTRU
CONSOLIDAREA REZILIENȚEI ÎN SECTORUL DE SECURITATE AL
REPUBLICII MOLDOVA**

**NATO PARTNERSHIPS: OPPORTUNITIES AND BENEFITS
FOR BUILDING THE *RESILIENCE IN THE SECURITY SECTOR*
OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA**

**ПАРТНЕРСТВА НАТО: ВОЗМОЖНОСТИ И ПРЕИМУЩЕСТВА
ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ *УСТОЙЧИВОСТИ СЕКТОРА БЕЗОПАСНОСТИ*
РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА**

Elena MÂRZAC¹

Ana NEGRU²

Summary

The ability to face any type of risks (conventional, cyber, economic-financial, hybrid, or pandemic-related, etc.) entails the development of resilience capacities that will ensure the framework for the development of participatory democracy.

NATO is one of the organisations carrying out one of the most prominent activities in the area of combating hybrid threats. The NATO 2030 Agenda provides concrete solutions to strengthen the alliance and to prepare it even better for the future by consolidating NATO as a Transatlantic Forum for joint consultations and actions in matters of security by reinforcing the deterrence and defence means, by enhancing societal resilience of the member and partner states, by sharpening technological edge, and by addressing the security impact of climate change. The allies have committed to uphold the rules-based international order, step-up partnerships with countries and similar organisations, and build the capacities of partners, including the Republic of Moldova.

Resilience Building in the Area of Security in Georgia and Ukraine. Georgia builds its national resilience with NATO's support and this implies "hybrid defence" exercises whose aim is to enhance Georgia's resilience against malicious actions, such as disinformation, cyber-attacks, energy blockades, secret information, and military activities. With the view to ensuring a high level of commitment, experts from the Alliance and several partner countries provide advice and training in 16 areas of NATO support in enhancing the country's resilience to internal and external threats.

Ukraine enjoys significant support from NATO to increase and assure the state's resilience. This is due to the long-term cooperation and mutual actions of both parties. The following are among the main NATO-Ukraine cooperation areas: capacity and interoperability building, NATO-Ukraine platform against hybrid warfare, a series of projects supported by NATO Trust Fund, participation of Ukraine in the NATO Science for Peace and Security Programme, participation of Ukraine in NATO-led missions and operations.

Benefits of the Republic of Moldova cooperation with NATO in matters of security resilience.

The cooperation between the Republic of Moldova and NATO focuses on the advancement of the reforming and modernisation process in the area of security and national defence, in line

---

¹ Directoare executivă al CID privind NATO în Moldova.

² Expertă asociată CID privind NATO în Moldova.

with the new developments and requirements of the security environment. Therefore, the partnership of our country with the Alliance aims at strengthening our defence and security capacities to enhance the resilience of democratic institutions, to contribute to regional stability, to increase the military interoperability level, thus promoting the positive image of the Republic of Moldova on the international arena. Equally, the goal of the cooperation is to increase Moldova's resilience to new security challenges. Joint programmes develop the country's capacity to mitigate vulnerabilities through a series of political mechanisms or to prevent and solve any threats to security that might affect the country's welfare. The projects implemented with the support of the North Atlantic Alliance address all citizens and respond to the challenges and threats that our country faces and to the regional or international threats.

The Alliance supports the Republic of Moldova with a view to creating a modern military, correspondingly equipped, mobile, and efficient force. The goal of the complex cooperation is to ensure full interoperability of these forces with the military units of allied and partner countries; the consolidation of the civil society and mass media; and the provision of support to public authorities and public servants.

After the implementation of Individual Partnership Action Plan (IPAP), the Republic of Moldova became politically and militarily compatible with NATO member states. One of the IPAP's objectives is to ensure interoperability between our military forces and the forces of the Alliance. Having received consultancy from NATO experts, the Republic of Moldova adopted a series of strategic documents. To build a strong system of professional military education, the Defence Education Enhancement Programme (DEEP) is implemented. To find solutions to various threats to security, the Republic of Moldova is involved in scientific activities organised by NATO. Through the NATO "Science for Peace and Security" (SPS), the Alliance engages Moldovan scientists and experts into practical cooperation related to civil science, technology, and innovation, strengthening the research networks and exchange of expertise for the common goal – to build the European security.

The assistance in the civil and humanitarian areas contributes to building environmental security and public health in the Republic of Moldova through safe environmental management and elimination of unused and prohibited pesticide stockpiles from the farming sector. NATO supported the creation of labs that underpin the objectives of the Government in terms of food safety and in particular, the resumption of wine exports to external markets. The allies have contributed to the development of an information system in the field of civil crisis, to help coordinate the response of the Moldovan authorities in case of emergencies. Additionally, the allies have assisted Moldova through the Trust Fund for the pandemic response, contributing with a batch of equipment and medical devices to respond to the COVID-19 pandemic.

To deal with the challenges generated by security incidents, to develop cyber defence capabilities, and to reinforce the system of emergency planning, including crisis management capacities, a Cyber Defence Research and Education Lab was launched at the Technical University of Moldova and a Cyber Incident Response Capability for the Armed Forces was established.

The fundament of the partnership between the Republic of Moldova and NATO is the observance of the neutrality status, integrity, and sovereignty of our state. The Republic of Moldova does not intend to join NATO and the cooperation with the Alliance through various instruments aims to reform and modernise the national security and defence considering the new challenges to the security environment. Our country could take over good practices from NATO member and partner states to strengthen resilience.

The cooperation with NATO does not interfere with the national interests of the Republic of Moldova in the area of national security. Moreover, it is based on the growing need to modernise some domains, such as security and defence. All the initiatives have been implemented upon the request of our Government and the degree of cooperation with NATO depends on the political ambition and will.

Краткое содержание

Чтобы справляться с рисками любого рода (общепринятыми, информационными экономически - финансовыми, гибридными или связанными с пандемией и т. д.), необходимо развивать потенциал устойчивости, чтобы обеспечить основу для развития партиципативная демократии. Одна из самых известных организаций в области противодействия гибридным угрозам – это НАТО. Повестка дня НАТО на период до 2030 года предлагает конкретные решения, которые сделают альянс более сильным и подготовленным к будущему за счет укрепления НАТО как трансатлантического форума для консультаций и совместных действий по вопросам безопасности; усиление средств сдерживания и защиты, повышение социальной устойчивости государств-членов и государств-партнеров; повышение технологического превосходства и устранение воздействия изменения климата на безопасность. Союзники также обязались обеспечивать защиту основанного на правилах международного порядка, в том числе путем углубления партнерских отношений с аналогичными странами и организациями, а также путем улучшения подготовки и наращивания потенциала партнеров, включая Республику Молдова.

Повышение устойчивости безопасности в Грузии и Украине. Грузия укрепляет свою национальную устойчивость при поддержке НАТО, которая включает учения «гибридной защиты», направленные на повышение устойчивости Грузии к злонамеренным действиям, таким как дезинформация, кибератаки, энергетическая блокада, разведка и военные действия. Чтобы обеспечить высокий уровень приверженности, эксперты Североатлантического союза и нескольких стран-партнеров проводят консультации и проводят обучение в 16 областях для поддержки НАТО в повышении устойчивости страны к внутренним и внешним угрозам.

Украина пользуется значительной поддержкой со стороны НАТО в повышении и обеспечении устойчивости государства. Это связано с долгосрочным сотрудничеством и действиями, предпринятыми обеими сторонами. Среди основных областей сотрудничества между НАТО и Украиной: наращивание потенциала и оперативная совместимость, Платформа НАТО-Украина для борьбы с гибридной войной, ряд проектов, поддерживаемых Целевым фондом НАТО, участие Украины в программе «Наука во имя мира» НАТО. Участие Украины в миссиях и операциях под руководством НАТО.

Преимущества сотрудничества Молдовы с НАТО в обеспечении устойчивости безопасности. Сотрудничество Республики Молдова с НАТО направлено на продвижение процесса реформирования и модернизации сектора безопасности и национальной обороны в соответствии с новыми событиями и требованиями среды безопасности. В этом контексте партнерство нашей страны с Североатлантическим союзом направлено на укрепление нашего потенциала в области обороны и безопасности, на повышение устойчивости демократических институтов, на содействие региональной стабильности, и на повышение уровня военной совместимости, тем самым способствуя продвижению положительного имиджа Молдовы на международной арене.

Целью сотрудничества также является повышение устойчивости Молдовы к новым вызовам безопасности. Совместные программы развивают способность государства снижать уязвимость путем разработки и использования ряда инструментов политики или предотвращения или устранения угроз безопасности, влияющих на благосостояние общества. Проекты, реализуемые при содействии Североатлантического альянса, адресованы всем гражданам и являются ответом на вызовы и угрозы, с которыми сталкивается наша страна, а также на угрозы на региональном или международном уровне.

Альянс оказывает поддержку Республике Молдова в создании современных, должным образом оснащенных, мобильных и эффективных вооруженных сил. Целью комплексного сотрудничества является полная совместимость этих сил с воинскими частями союзных и партнерских государств, укрепление гражданского общества и средств массовой информации, а также поддержка органов государственной власти и государственных служащих.

В результате реализации ИПАП Республика Молдова стала совместимой со странами-членами НАТО не только в политическом, но и в военном отношении, поскольку одной из целей ИПАП является обеспечение оперативной совместимости наших вооруженных сил с вооруженными силами Североатлантического союза. В то же время, пользуясь советами экспертов НАТО, Республика Молдова приняла ряд стратегических документов. В целях укрепления сильной системы военного профессионального образования реализуется Программа совершенствования обороны и образования (DEEP). В то же время, чтобы найти решения различным угрозам безопасности, Республика Молдова участвует в научных мероприятиях, организованных НАТО. В рамках программы НАТО «Наука во имя мира и безопасности» (SPS) Альянс привлекает молдавских ученых и экспертов к практическому сотрудничеству в области гражданской науки, технологий и инноваций, укреплению исследовательских сетей и обмену опытом для достижения общей цели укрепления европейской безопасности.

Гражданская и гуманитарная помощь способствует укреплению экологической безопасности и здоровья населения в Республике Молдова посредством экологически безопасного управления и уничтожения непригодных для использования и запрещенных запасов пестицидов в сельскохозяйственном секторе. В то же время лаборатории, созданные при поддержке НАТО, продолжают поддерживать цели правительства в области продовольственной безопасности и, в частности, возобновление экспорта вина на внешний рынок. Союзники также поддержали Молдову в создании гражданской кризисной информационной системы для координации реакции национальных властей на чрезвычайные ситуации. Кроме того, через Целевой фонд реагирования на пандемию союзники поддерживают Молдову комплектом медицинского оборудования и материалов для реагирования на пандемию COVID-19.

Для того, чтобы противостоять вызовам безопасности, развивать возможности киберзащиты и усилить систему планирования действий в чрезвычайных ситуациях, включая возможности управления кризисными ситуациями, была открыта Исследовательская и образовательная лаборатория киберзащиты в Техническом университете Республики Молдова и Центр реагирования на киберинциденты вооруженных сил.

Партнерство Молдовы с НАТО основано на уважении статуса нейтралитета, целостности и суверенитета нашего государства. Тем более, что Республика Молдова не намерена вступать в НАТО, а сотрудничество с Североатлантическим союзом посредством

различных инструментов направлено на реформирование и модернизацию сектора безопасности и национальной обороны в соответствии с новыми вызовами среды безопасности. В то же время наша страна могла бы перенять передовой опыт повышения устойчивости у государств-членов и партнеров НАТО.

Сотрудничество с НАТО не противоречит национальным интересам Республики Молдова в области обеспечения национальной безопасности, более того, оно основано на возросшей необходимости модернизации таких секторов, как безопасность и оборона. Все реализуемые инициативы осуществляются исключительно по запросу нашего правительства, а степень сотрудничества с НАТО зависит от политических амбиций и воли.

Noua eră a amenințărilor hibride reprezintă, din perspectiva asigurării securității, o provocare atât pentru state, organizațiile de cooperare regională, cât și alianțele din care statele fac parte sau au statut de partener. Totodată, și normele de drept internațional existente fie limitează, fie nu asigură un cadru adecvat de răspuns la acest gen de acțiuni.

În noul context de securitate, caracterizat prin manifestări hibride ale actorilor statali și non-statali, *reziliența și securitatea nu sunt concepte incompatibile*³, dar nici ici nu se suprapun, ci, dimpotrivă, *reziliența este un mod inovativ de asigurare a securității*, care ar descuraja și contracara adversarii *hibrizi* cu o gamă largă de instrumente, fiind un rezultat al interconectării dintre sectoarele civile (publice și private) și sectorul militar. Astfel, reziliența presupune mai mult decât capacitatea militară propriu-zisă, deoarece ea include utilizarea tuturor resurselor unui stat, dar și capacitatea acestuia de a le valorifica. De asemenea, reziliența însumează pregătirea și capacitatea de rezistență a instituțiilor civile și pregătirea societății pentru a sprijini efectiv acțiunile forțelor armate.

Reziliența echivalează cu capacitatea unui stat și a instituțiilor sale, dar și a societății, în ansamblul său, de a rezista crizelor de diferite tipuri, ca și unor atacuri armate, precum și de a-și reveni în urma acestora, prin utilizarea resurselor de putere – economice, diplomatice, informaționale, militare, cu efortul conjugat al instituțiilor care au competențe în domeniile respective. Noile provocări din mediul de securitate internațional, generează, inclusiv necesitatea dezvoltării unor mecanisme de înțelegere, prevenire și reacție în rândul cetățenilor, atunci când se confruntă cu amenințări, riscuri sau vulnerabilități cu impact asupra securității naționale. Din această perspectivă, dezideratul național de creare a unui stat puternic și rezilient se află în interdependență cu nivelul culturii de securitate a cetățenilor săi.

În această ordine de idei, pentru a face față riscurilor de orice tip (convenționale, cibernetice economico-financiare, hibride sau celor asociate pandemiilor etc.) este necesară dezvoltarea capacităților de reziliență, care să asigure un cadru de dezvoltare al democrației

---

³ Bărbulescu, C., Frunzeti, T. *Reziliența națională la amenințările hibride și cultura de securitate. Uun cadru de analiză.* În: Impact strategic, Nr. 1/2[66-67]/2018, p. 25.

participative, în care sunt asigurate drepturile și libertățile cetățenilor și este încurajată participarea oamenilor și a societății civile la soluționarea tuturor problemelor societății, inclusiv a celor privind securitatea națională. Este important ca Republica Moldova să se poată adapta, să anticipeze și să răspundă adecvat provocărilor de securitate, pe care le generează această lume accelerată în permanentă transformare. Astfel, devin esențiale cunoașterea și evaluarea prospectivă a proceselor interne și internaționale, precum și a tendințelor majore de evoluție a securității internaționale.

Una dintre organizațiile cu activitate proeminentă în domeniul contracarării amenințărilor hibride este NATO. Alianța a creat mecanisme de răspuns la această configurație contemporană a amenințărilor, care se poate manifesta împotriva membrilor săi. Deoarece complexul de acțiuni componente este orientat împotriva unui actor de tip statal, *responsabilitatea principală de a răspunde amenințărilor hibride sau atacurilor revine națiunii vizate, dar NATO este pregătită să ajute orice Aliat împotriva amenințărilor hibride ca parte a apărării colective.*⁴

La Summit-ul NATO de la Varșovia, din 2016, șefii de stat și de guverne s-au angajat să consolideze reziliența, depunând eforturi pentru a îndeplini cerințele de bază pentru a asigura continuitatea guvernului și a serviciilor esențiale pentru public, cum ar fi aprovizionarea cu energie, resursele alimentare și de apă, transporturile, telecomunicațiile și asistența medicală, precum și pentru a proteja populațiile, infrastructura critică, și pentru a sprijini operațiunile militare.

În prezent, cerințele de referință joacă un rol important în stabilirea standardelor de reziliență, pe care aliații ar trebui să le îndeplinească. O serie de parteneri ai NATO folosesc, de asemenea, cerințele de bază pentru a-și evalua propriul nivel de reziliență. Prin intermediul NATO, aliații și partenerii își împărtășesc experiența și expertiza pentru a dezvolta bune practici și îndrumări, care să îi ajute să rămână la curent, să evalueze riscurile, să învețe lecții, să dezvolte planuri și să facă investiții.

În mod colectiv, aliații analizează periodic provocările și progresele înregistrate în ceea ce privește îndeplinirea acestor cerințe de referință și oferă îndrumare cu privire la eforturile viitoare în acest domeniu. Reziliența este, de asemenea, o parte importantă a inițiativei NATO 2030 de a face Alianța noastră și mai puternică. Aliații vor aborda modul în care ne putem consolida reziliența la Summitul NATO din 2021.⁵

Cooperarea cu alți actori de tip statal și suprastatal în acest domeniu, reprezintă una dintre componentele-cheie în combaterea amenințării hibride. În această problemă, NATO încearcă să-

---

⁴ *Comprehensive Crisis and Operations Management Centre.* <https://shape.nato.int/comprehensive-crisis-and-operations-management-centre->

⁵ *How does NATO support Allies' resilience and preparedness?* https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_184730.htm

și consolideze cooperarea și coordonarea cu partenerii, atât actori statali, precum Suedia, Finlanda, Ucraina, Georgia, Republica Moldova etc., cât și organizații, cum ar fi Uniunea Europeană. În plus, Centrele de Excelență ale Alianței contribuie cu expertiză în domeniu. În acest sens, putem menționa Centrul European de Excelență pentru combaterea amenințărilor hibride, situat la Helsinki, Finlanda (din octombrie 2017), Centrul de Excelență pentru comunicarea strategică din Riga, Letonia, Centrul de Excelență pentru cooperarea privind apărarea cibernetică din Tallinn, Estonia și Centrul de Excelență pentru securitatea energetică din Vilnius, Lituania. Toate acestea servesc ca hub-uri de expertiză, contribuind la îmbunătățirea rezilienței și pregătirii membrilor (dar și a partenerilor) Alianței pentru a contracara amenințările hibride.

Cooperarea cu partenerii este o parte importantă a activității NATO. La summit-ul de la Bruxelles, din iulie 2021, liderii aliați au convenit asupra unei agende ambițioase NATO 2030 pentru a asigura capacitatea alianței de a face față provocărilor și amenințărilor actuale și viitoare. NATO este principalul garant al securității și apărării în Europa. Agenda de acțiune NATO 2030 oferă soluții concrete care vor face alianța mai puternică și mai pregătită pentru viitor prin:

- consolidarea NATO ca forum transatlantic pentru consultare și acțiune comună în probleme de securitate;
- consolidarea mijloacelor de descurajare și apărare;
- consolidarea rezilienței societale a statelor membre;
- îmbunătățirea superiorității tehnologice și
- soluționarea problemei impactului schimbărilor climatice asupra securității.

Țările partenere joacă un rol important în toate aceste probleme. Aliații s-au angajat, de asemenea, să asigure protecția unei ordini internaționale bazată pe reguli, inclusiv prin aprofundarea parteneriatelor cu țări și organizații similare și prin îmbunătățirea formării și consolidării capacităților pentru parteneri, inclusiv pentru Republica Moldova.

Experiența de consolidare a rezilienței în domeniul securității în Georgia și Ucraina. Georgia își consolidează reziliența națională cu sprijinul NATO⁶. Cooperarea NATO-Georgia implică exerciții de ”apărare hibridă”, menite să sporească reziliența Georgiei împotriva acțiunilor maligne, cum ar fi dezinformarea, atacurile cibernetică, blocada energetică, informațiile secrete și activitățile militare⁷.

În prezent, suportul NATO pentru Georgia este asigurat prin implementarea Pachetului substanțial de măsuri NATO-Georgia (SNGP), care este un set de inițiative aprobate la summit-ul din Țara Galilor, din septembrie 2014, și vizează consolidarea capacităților de apărare ale Georgiei

---

⁶ *Relations with Georgia.* https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_38988.htm

⁷ *Georgia's new role in the Black Sea security framework.* <https://www.mei.edu/publications/georgias-new-role-black-sea-security-framework>

și dezvoltarea cooperării strânse în materie de securitate și interoperabilitate cu membrii NATO. SNGP include suportul la nivel strategic, tactic și operațional în 16 domenii, printre care se regăsesc: achizițiile, planificarea strategică operațională, forțele pentru operațiuni speciale, poliția militară, apărarea cibernetică, securitatea maritimă, comunicarea strategică, aviația și apărarea aeriană ș.a.

În vederea asigurării unui nivel înalt de angajament, experții din cadrul Alianței și din mai multe țări partenere oferă consiliere și instruire în cele 16 domenii⁸, fapt apreciat de către ambele părți, Alianța – pentru deschiderea instituțiilor Georgiei și, respectiv Georgia – pentru suportul NATO în sporirea rezilienței țării la amenințările interne și externe.

Ucraina, de asemenea, se bucură de un sprijin semnificativ din partea NATO în vederea sporirii și asigurării rezilienței statului. Acest fapt se datorează cooperării de lungă durată și acțiunilor întreprinse de ambele părți.

După declanșarea conflictului din estul Ucrainei, s-a intensificat cooperarea dintre Ucraina și NATO. În prezent țara beneficiază de Statutul de partener cu oportunități extinse (EOP) al NATO. Prin decizia NATO de a acorda Ucrainei acest statut, se recunoaște progresul pe care Ucraina l-a făcut în îmbunătățirea interoperabilității forțelor sale cu cele ale Alianței. Acesta oferă Ucrainei oportunități suplimentare de a participa la exercițiile NATO, de a organiza consultări politice cu NATO pe probleme strategice și de a împărtăși informații despre amenințările actuale și emergente. Cooperarea dintre Ucraina și NATO este cu siguranță o stradă cu două sensuri⁹, a menționat Alexander Vershbow, ex-secretarul general adjunct al NATO.

Printre principalele domenii de cooperare NATO-Ucraina pot fi enumerate următoarele: dezvoltarea capacităților și a interoperabilității, Platforma NATO-Ucraina de combatere a războiului hibrid, o serie de proiecte sprijinite prin intermediul Fondului de încredere al NATO, participarea Ucrainei în Programul Știință pentru Pace și Securitate al NATO, participarea Ucrainei în misiunile și operațiunile conduse de NATO.

Beneficiile cooperării Republicii Moldova cu NATO pentru asigurarea rezilienței în domeniul securității. Republica Moldova se confruntă cu un șir de probleme, precum contaminarea solurilor cu deșeuri de pesticide, economie afectată de diverse fenomene climaterice, agenți biologici periculoși, atacuri cibernetice, buget redus pentru apărare și amenințări asimetrice în adresa securității naționale. Pentru soluționarea acestor probleme sunt benefice proiectele implementate de comun și cu asistența partenerilor din exterior.

---

⁸ *Substantial NATO-Georgia Package (SNGP)*.

https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_02/160209-factsheet-sngp-en.pdf

⁹ *NATO upgrades Ukraine*. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/nato-upgrades-ukraine/>

Aceste proiecte dezvoltă capacitatea statului de a atenua vulnerabilitățile, prin dezvoltarea și utilizarea unei serii de instrumente politice sau pentru a preveni sau soluționa amenințările la adresa securității, ce afectează bunăstarea societății. Astfel, buna funcționare a sectorului de securitate trebuie să fie una multisectorială, multilaterală, multifuncțională, fiind similară cu alte linii de cooperare în domeniul securității, guvernării și participării, asistenței umanitare și bunăstării sociale, stabilizării economice și infrastructurii.

Proiectele implementate cu asistența Alianței Nord-Atlantice se adresează tuturor cetățenilor și răspund provocărilor și amenințărilor cu care se confruntă țara noastră, dar și amenințărilor la nivel regional sau internațional.

Sporirea rezilienței față de noile provocări de securitate, diminuarea exploatării vulnerabilităților interne, este unul dintre obiectivele principale atât pentru aliați, cât și pentru partenerii NATO. Reziliența este prima linie de apărare împotriva noilor amenințări. Se pune accentul pe sporirea rezilienței structurilor informaționale, a sistemelor de comunicare, a infrastructurii critice, pe abilitatea de a oferi servicii critice populației în orice fel de crize. Experiența NATO în ceea ce privește reziliența este foarte utilă pentru Republica Moldova¹⁰.

Cooperarea Republicii Moldova cu NATO se axează pe avansarea procesului de reformare și modernizare a sectorului de securitate și apărare națională, în conformitate cu noile evoluții și cerințe ale mediului de securitate. În acest context, parteneriatul țării noastre cu Alianța are drept scop întărirea capacităților noastre de apărare și securitate, pentru a consolida reziliența instituțiilor democratice, pentru a contribui la stabilitatea regională, pentru a crește nivelul interoperabilității militare, astfel, promovind imaginea pozitivă a Republicii Moldova pe arena internațională. De asemenea, scopul cooperării este fortificarea rezilienței Moldovei la noile provocări de securitate. Scopul acestui sprijin este de a ajuta Moldova să-și consolideze instituțiile, care la rândul lor vor întări suveranitatea și securitatea țării.¹¹

Exemple practice de cooperare. Colaborarea atât cu țările membre NATO, cât și cu cele partenere din cadrul sectorului militar și civil, are loc prin intermediul mecanismului Programului "Parteneriat pentru Pace" (PfP/PpP). Astfel, cooperarea de aproape 30 de ani cu NATO, a contribuit la reformarea sectorului de securitate și continuă să întărească reziliența nu numai în domeniul militar, dar și politic, chiar și societal.

În domeniul militar, Republica Moldova beneficiază de sprijinul NATO în continuarea procesului de reformă a armatei și a creării unei forțe militare moderne, mobile și eficiente sub

---

¹⁰În cooperarea cu NATO, Republica Moldova urmărește consolidarea ordinii internaționale. https://www.ipn.md/ro/in-cooperarea-cu-nato-republica-moldova-urmareste-consolidarea-ordinii-7965_1085645.html#ixzz7Dt8vMU6K

¹¹ Interviu Tanya Hartman, șefa Direcției Parteneriatului Estic NATO, la Radio Moldova, 27.11.2021 <https://trm.md/ro/politic/interviu-cu-sefa-directiei-parteneriatului-estic-nato-la-radio-moldova>

raportul costurilor. La momentul actual, procesul de reformare și modernizare a sectorului de securitate și apărare este ghidat de instrumente și inițiative oferite de NATO, așa ca Planul Individual de Acțiuni în cadrul Parteneriatului (IPAP), Procesul de Planificare și Analiză a Parteneriatului (PARP), Inițiativa de Consolidare a Capacității de Apărare (DCBI), Programul de consolidare a integrității în sectorul de securitate și apărare (Building Integrity Initiative, BI) și altele. Republica Moldova a obținut o serie de avantaje, precum consolidarea capacității de răspuns la riscurile interne și externe în adesa securității, întărirea rezilienței informaționale, identificarea soluțiilor prin intermediul proiectelor din domeniul științei și planificării în situații de urgență și excepționale, sporirea cooperării interguvernamentale la nivel legislativ, executiv și al societății civile, asistență în sectorul economic, fortificarea instituțiilor, respectarea drepturilor omului, combaterea corupției și crimei transfrontaliere, asigurarea securității umane și altele.

Drept rezultat al implementării IPAP, *Republica Moldova a devenit compatibilă cu statele-membre ale NATO nu numai sub aspect politic, dar și militar*, deoarece unul dintre obiectivele IPAP este de a asigura interoperabilitatea forțelor noastre armate cu cele ale Alianței. Din 2014, în cadrul Inițiativei de Interoperabilitate a Parteneriatului, Moldova a participat la Platforma de Interoperabilitate, care reunește aliații împreună cu 23 de parteneri selectați, ce contribuie activ la operațiunile NATO.

Astfel, a sporit capacitatea Republicii Moldova de a contribui, alături de NATO și statele-membre, la combaterea terorismului internațional, la neproliferarea armelor, la prevenirea și lichidarea situațiilor civile de urgență. Moldova se transformă, treptat, într-un partener mai credibil, *capabil să contribuie la consolidarea securității internaționale și regionale*. Alianța continuă să ofere sprijin Republicii Moldova în vederea creării unei forțe militare moderne, echipată corespunzător, mobilă și eficientă sub raportul costurilor de întreținere. Militarii Armatei Naționale au participat la peste 120 de exerciții militare în cadrul PpP, având posibilitatea să-și testeze capacitățile profesionale. Rezultatul palpabil al IPAP este prezența militarilor armatei naționale în Kosovo (misiunea KFOR). Aceasta denotă că militarii armatei naționale sunt interoperabili cu cei din NATO și pot executa misiuni comune. Prin participarea la exercițiile multinaționale, Republica Moldova dezvoltă abilitatea forțelor de menținere a păcii, în vederea colaborării cu forțele altor țări, în special, în operațiunile de gestionare a crizelor și de menținere a păcii.

Totodată, beneficiind de consultanță din partea experților NATO, Republica Moldova a adoptat o serie de documente strategice: Strategia Națională a Apărării și Strategia Militară a Republicii Moldova, necesare stabilirii obiectivelor strategice în domeniul apărării, căilor de atingere a obiectivelor stabilite și planificarea resurselor necesare în acest scop. Adoptarea

strategiilor a completat setul de documente de politici și acte normative pentru funcționarea armonioasă a Sistemului de Apărare al Republicii Moldova.

În același context, Republica Moldova lucrează în comun cu NATO pentru asigurarea transparenței în domeniul planificării cheltuielilor militare, a bugetului pentru apărare și în ceea ce privește asigurarea controlului democratic asupra Forțelor Armate. Consolidarea Capacitaților de Apărare - Ajutorul de Consolidare a Capacitaților de Apărare și Securitate Aferentă (DCBI) – i-a fost oferit Republicii Moldova la summit-ul din Țara Galilor, în 2014. Inițiativa de Consolidare a Capacității de Apărare (DCBI) este parte componentă a eforturilor Alianței de a proiecta securitate și stabilitate la scară internațională și de a preveni conflicte, *contribuind astfel la reziliența în domeniul apărării Republicii Moldova.*

Programul de Consolidare a Capacității de Apărare al Republicii Moldova reprezintă un interes național prioritar în contextul ultimelor schimbări geopolitice care au loc în regiune, impunând întreprinderea măsurilor necesare pentru consolidarea sectorului de securitate și apărare. Pachetul DCBI răspunde solicitării guvernului de a ajuta la procesul de transformare a apărării, a întări și moderniza forțele armate ale Republicii Moldova și a reforma structurile sale naționale de securitate și oferă un program de consiliere și asistență în sprijinul reformelor Republicii Moldova în domeniul apărării, inclusiv prin elaborarea de documente strategice și identificarea structurii de forțe optime și capabilitățile militare necesare. De asemenea, Programul se axează pe revizuirea riscurilor și pericolelor cu caracter militar la adresa statului, revizuirea și modificarea cadrului legislativ și normativ la nivel strategic, evaluarea structurii de comandă și control și a capabilităților existente, estimarea dezvoltării economice etc.

În domeniul asigurării integrității și luptei cu corupția, în sectorul de securitate și apărare (Building Integrity Initiative), în scopul sporirii eficiența instituțiilor din sectorul de securitate și apărare și oferirii asistenței în ameliorarea procesului de gestionare a resurselor financiare și umane, consolidarea integrității, transparenței și reducerea riscurilor de corupție în sectorul dat. Pentru Republica Moldova și, nemijlocit, pentru instituțiile din sectorul vizat, interesul pentru aderare la această inițiativă derivă din presiunea financiară asupra bugetelor de apărare și securitate națională.

În scopul eficientizării capabilităților antiteroriste și îmbunătățirii securității frontierei și a infrastructurii naționale, Republica Moldova colaborează cu NATO în vederea consolidării mecanismelor de control asupra mărfurilor cu destinație dublă, a combaterii traficului de persoane și droguri, spălării de bani, a crimei organizate și protecției împotriva atacurilor cibernetice.

Prin consolidarea Instituției de Apărare, NATO contribuie la promovarea managementului eficient și eficace al instituțiilor de apărare, precum și controlul civil și democratic al forțelor

armate. Aceasta se realizează prin sute de cursuri și activități de instruire a experților, puse la dispoziția Republicii Moldova prin Meniul de Cooperare a Parteneriatului NATO.

În vederea consolidării unui sistem puternic de educație militară profesională este implementat Programul de Îmbunătățire a Apărării și a Educației (DEEP), care ofera consiliere asupra consolidării, dezvoltării și reformelor instituțiilor educaționale din sectorul de securitate și sprijină dezvoltarea educației militare profesionale a Republicii Moldova, în conformitate deplină cu standardele și procesele internaționale. Membrii și partenerii NATO ajută Academia Militară a Forțelor Armate "Alexandru cel Bun" cu acordarea de diplome de licență și masterat, precum și cursuri profesionale pentru civili.

Asistența în domeniul civil și umanitar contribuie la consolidarea securității în domeniile importante ce țin și de securitatea umană. *Consolidarea securității de mediu și sănătății publice în Republica Moldova, prin gestionarea sigură din punct de vedere ecologic și distrugerea stocurilor de pesticide inutilizabile și interzise din sectorul agricol. Totodată, laboratoarele create cu suportul NATO continuă să susțină obiectivele Guvernului la capitolul siguranța alimentară și, în special, la reluarea exporturilor de vinuri pe piața externă, ceea ce a fost resimțit pe parcursul mai multor ani la capitolul economic.*

Moldova își dezvoltă capacitățile naționale de gestionare a situațiilor de urgență civilă și a dezastrelor prin participarea la activitățile organizate de Centrul euro-atlantic de coordonare a răspunsului la dezastre al NATO. Aliații au sprijinit, de asemenea, Moldova în crearea unui sistem informațional de criză civilă pentru a coordona răspunsul autorităților naționale la situații de urgență. În plus, prin Intermediul Fondului fiduciar de răspuns la pandemie, aliații sprijină Moldova cu un pachet de echipamente și materiale medicale pentru a răspunde pandemiei de COVID-19.¹²

În scopul sporirii pregătirii *gestionarii situațiilor de criză și de urgență*, au fost implementate un șir de programe care au asistat autoritățile naționale să facă față dezastrelor naturale sau create de om. Cu ajutorul Aliaților, Republica Moldova a lucrat *la fortificarea cadrului legal* pentru a face față unor astfel de urgențe și pentru *stabilirea unui sistem de informare asupra crizelor civile prin coordonarea activităților în cazuri de urgență*. Un exemplu de astfel de proiect este "Modelarea și atenuarea dezastrelor sociale cauzate de catastrofe și terorism".

Pentru a face față *situațiilor de urgență* a fost implementat proiectul "Telemedicina în situații de urgență"¹³, care a urmărit scopul de a dezvolta capacități de utilizare a tehnologiilor

---

¹² *Relations with the Republic of Moldova*. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49727.htm

¹³ Notă: Un sistem multinațional de telemedicină ce permite circulația informațiilor medicale prin satelit, cu o dublă utilizare în situații de criză civile și militare, a fost lansat cu participarea a două state membre ale Alianței (SUA și România) și trei parteneri, inclusiv Republica Moldova (Ucraina, Finlanda) prin intermediul Programului Știință pentru Pace și Securitate al NATO. Costul proiectului ajunge la 800 000 de euro din partea NATO.

moderne pentru a face legătura între persoana care are nevoie de asistență medicală și medicul specialist. Astfel, în situațiile de urgență, generate de dezastre naturale, cutremure, sau chiar și în situație de conflict militar, paramedicii pot să ajungă la persoanele rănite, însă pot să nu aibă expertiza necesară pentru un anumit profil ca să poată sprijini pe loc persoana rănită. Beneficiarii direcți ai acestui sistem sunt victimele dezastrelor sau a urgențelor majore, unde sistemul de telemedicină reprezintă un sprijin pentru ei, până se reface infrastructura sanitară.

În scopul *sporirii rezilienței în gestionarea crizelor pandemice* Moldova a primit sprijin pe parcursul anului 2020-2021 și a devenit prima țară parteneră a NATO, care a primit asistență prin fondul fiduciar¹⁴. În prezent, este în curs de implementare un alt proiect, în cadrul căruia, la solicitarea Ministerului Sănătății al Moldovei, se va asigura aparatură medicală suplimentară în valoare de 250 mii euro. Aliații NATO oferă, de asemenea, sprijin bilateral semnificativ Moldovei, inclusiv prin donarea de vaccinuri. Furnizarea de asistență a contribuit la îmbunătățirea pregătirii și *rezilienței sistemului național de sănătate* în timpul mai multor valuri recurente ale pandemiei¹⁵.

De asemenea, Alianța Nord-Atlantică a oferit suport tehnic și instruire inginerilor, militarilor, în vederea distrugerii în siguranță a minelor antipersonale și a surplusului de muniție – constituie lichidarea stocurilor de muniție învechită și potențial periculoasă, a carburantului lichid oxidant și a minelor antipersonal aflate în dotarea Armatei Naționale.

Totodată, pentru găsirea soluțiilor la diverse amenințări în adresa securității, Republica Moldova este implicată în activitățile științifice organizate de către NATO. Prin Programul NATO *Știință pentru Pace și Securitate* (SPS), Alianța angajează oamenii de știință și experții moldoveni la o cooperare practică, axată pe știința civilă, tehnologie și inovare, fortificând rețelele de cercetare și schimbul de expertiză în scopul comun de a consolida securitatea europeană. Astfel, începând cu anul 1994, cercetătorii din Republica Moldova fiind coordonatori, în circa 70 de activități, pe două domenii prioritare: apărarea împotriva terorismului și contracararea altor amenințări la adresa securității¹⁶. Programului SPS, care reprezintă un instrument de natură să dezvolte dialogul și cooperarea coordonată cu țări partenere, prin realizarea unor proiecte în domeniul științei și inovației.

Pentru a face față provocărilor *generate de incidentele de securitate, de a dezvolta capacitățile de apărare cibernetică și pentru a consolida sistemul de planificare a situațiilor de urgență, inclusiv capacitățile de management în caz de criză*, a fost deschis un Laborator de

---

¹⁴ Notă: La începutul anului 2021, NATO a furnizat peste 100 de mii de măști medicale și 25 de mii de seturi de îmbrăcăminte de protecție (în valoare totală de 500 de mii de euro), iar în septembrie au fost donate Moldovei 20 de aparate de ventilație mecanică în valoare totală de circa 1,4 milioane euro din contribuția Ungariei la fondul fiduciar.

¹⁵ *Coronavirus Response: NATO and Hungary donate ventilators to the Republic of Moldova*. https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_186666.htm?selectedLocale=en

¹⁶ A se vedea: Serotila, I.; Mârzac, E. *Cooperarea multiaspectuală dintre Organizația Tratatului Atlanticului de Nord și Republica Moldova*. În: Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă „Akademos”, nr. 3(50) / 2018. pp. 11-16.

Cercetare și Educație pentru Apărarea Cibernetică la Universitatea Tehnică din Republica Moldova. Laboratorul servește nevoilor de instruire în materie de securitate cibernetică a tuturor instituțiilor de apărare și securitate. Prin intermediul acestuia, vor spori capacitățile ciberneticice umane, tehnice și procedurale, pentru a face față unor amenințări ciberneticice și emergente, care pot afecta funcționalitatea, securitatea serviciilor și infrastructura critică. Proiectul a presupus, de asemenea, o pregătire specializată pentru oamenii de știință și pentru funcționarii publici / militarii din Moldova, dar și îmbunătățirea atât a capacităților de apărare cibernetică, cât și a *know-how*-ului în țară.

Laboratorul și instruirile sunt puse la dispoziție personalului din diverse ministere și pentru Universitatea Tehnică a Moldovei, inclusiv studenți, contribuind astfel la îmbunătățirea capacității de apărare cibernetică în întreaga țară. Principalul grup-țintă al proiectului sunt experții în domeniul apărării ciberneticice, în special, administratorii de rețea ai agențiilor și instituțiilor naționale de securitate din Moldova.

Astfel, printre obiectivele laboratorului sunt prevăzute instruirea personalului în vederea gestionării incidentelor ciberneticice, organizarea exercițiilor de securitate cibernetică atât pe plan național, cât și internațional, care au prevăzut simulări ale atacurilor ciberneticice în scopul testării procedurilor și capacităților de a face față pericolelor în rețea și crearea unor competențe relevante pentru a contracara amenințările ciberneticice, și altele.

Proiectul mai poate avea și un impact internațional și mai larg, întrucât înființarea laboratoarelor de apărare cibernetică în țările aliate și parteneri NATO este o prioritate în creștere. Folosind lecțiile învățate din acest proiect, de asemenea, configurația și soluția oferită la înființarea cu succes a laboratorului, servește drept „soluție-model” pentru alte țări: acest lucru ar economisi timp și resurse în implementarea unor proiecte similare în viitor.

În scopul *dezvoltării capacităților de apărare a sistemelor naționale critice de informații și telecomunicații împotriva atacurilor ciberneticice în cadrul forțelor armate moldovene și a unei infrastructuri de susținere a apărării ciberneticice*, inclusiv prin îmbunătățirea coordonării interinstituționale, a fost deschis Centrul de reacție la incidentele ciberneticice a forțelor armate (MAFCIRC).

Pentru a contribui la *combaterea amenințărilor reprezentate de agenții biologici infecțioși*, (CBRN), inclusiv *Anthrax*, a fost înființat un laborator mobil și instruirea experților din cadrul Ministerului Sănătății pentru a spori capacitatea de supraveghere, detectarea timpurie și reacția rapidă. Utilizarea potențială a agenților biologici de către teroriști, reprezintă un risc semnificativ pentru populația locală din Moldova.

În scopul asigurării securității umane și egalității de gen, Republica Moldova colaborează cu NATO pentru a promova implementarea Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate a

Națiunilor Unite (RCSNU), ce recunoaște impactul disproporționat pe care războaiele și conflictele au față de femei și copii. În acest sens, prin intermediul Programului SPS, în perioada 2016 – 2018 a fost implementat un proiect ce a sprijinit guvernul Republicii Moldova și actorii societății civile în crearea unei strategii naționale pentru punerea în aplicare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU.

Totodată, reprezentanții instituțiilor guvernamentale și nonguvernamentale au beneficiat de un șir vast de conferințe, seminare, cursuri, exerciții, tematici prin intermediul “Meniului de Cooperare cu Partenerii (PCM), fiind urmărit scopul instruirii și ridicării nivelului de pregătire al experților din sectorul securității și apărării din Republica Moldova în diferite domenii. Instruirea funcționarilor publici. Peste 1.300 de funcționari civili și militari moldoveni au participat la cursurile NATO pe teme cum ar fi logistica, securitatea frontierelor și instruirea civililor în caz de urgență.

Pentru fortificarea *rezilienței informaționale* și promovarea culturii de securitate sunt susținute organizațiile societății civile și mass-mediei. NATO oferă un spectru larg de consultanță și finanțare a activităților de diplomatie publică, dezvoltarea capacităților jurnaliștilor pentru a prezenta subiectele de securitate și apărare într-o formă profesionistă, prin organizarea vizitelor de studiu, seminarelor și atelierelor. Începând cu 2006, NATO sprijină activitatea Centrului de Informare și Documentare privind NATO, organizație nonguvernamentală care are drept scop promovarea valorilor euro-atlantice și susținerea cooperării țării noastre cu Alianța.

La fel, NATO a organizat zeci de vizite de studiu oferite jurnaliștilor la Cartierul General NATO, summit-urile NATO, întrunirile Miniștrilor Apărării NATO și instruirei desfășurate în Republica Moldova. Suportul NATO ajută mass-media să-și îmbunătățească capacitatea de a furniza informații de înaltă calitate privind subiectele legate de securitate, apărare și NATO, care să respecte standardele jurnalistice, pentru a produce conținut imparțial și echilibrat.

Concluzii. Proiectele sus menționate acționează în diverse domenii ale securității, în scopul reducerii provocărilor cu care se confruntă țara noastră, dar și comunitatea internațională. Beneficiile vor fi resimțite și peste ani, dar implicarea și soluționare trebuie să fie în continuă desfășurare. Dezvoltarea capacităților de răspuns la aceste provocări și colaborarea cu partenerii sunt esențiale în fortificarea securității naționale și implicarea în asigurarea securității regionale. Mai mult, țara ar fi mai bine pregătită pentru o cooperare internațională în acest domeniu.

Cu suportul NATO, Republica Moldova își consolidează securitatea și cooperarea internațională, bazată pe inovare, cercetare, dezvoltarea capacităților, precum și schimbul de cunoștințe, cu scopul de a asigura securitatea umană și de a răspunde la provocările emergente de securitate. Atât statele membre NATO, cât și propriu-zis Alianța, continuă să ofere sprijin Republicii Moldova în vederea creării unei forțe militare moderne, echipată corespunzător, mobilă

și eficientă. Scopul cooperării complexe îl constituie interoperabilitatea deplină a acestor forțe cu unitățile militare ale statelor aliante și parteneri, consolidarea societății civile și a mass-mediei, dar și sprijinirea autorităților publice și a funcționarilor publici.

Parteneriatul Republicii Moldova cu NATO are la bază respectarea statutului de neutralitate, a integrității și suveranității statului nostru. Cu atât mai mult că Republica Moldova nu intenționează să adere la NATO și colaborarea cu Alianța prin diverse instrumente, are drept scop reformarea și modernizarea sectorului de securitate și apărare națională, în conformitate cu noile provocări ale mediului de securitate.

Cooperarea cu NATO nu contravine intereselor naționale ale Republicii Moldova în domeniul asigurării securității naționale, mai mult, aceasta se bazează pe necesitatea sporită de modernizare a unor sectoare, cum ar fi cel al securității și apărării. Toate inițiativele implementate sunt, exclusiv, la solicitarea Guvernului nostru și, de ambiția și voința politică, depinde gradul de cooperare cu NATO.

BIBLIOGRAFIA:

1. Bărbulescu, C., Frunzeti, T. *Reziliența națională la amenințările hibride și cultura de securitate. Uun cadru de analiză.* În: Impact strategic, Nr. 1/2[66-67]/2018, pp. 16-26.
2. *Comprehensive Crisis and Operations Management Centre.* [https://shape.nato.int/comprehensive-crisis-and-operations-management-centre-](https://shape.nato.int/comprehensive-crisis-and-operations-management-centre)
3. *Coronavirus Response: NATO and Hungary donate ventilators to the Republic of Moldova.* https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_186666.htm?selectedLocale=en
4. *Georgia's new role in the Black Sea security framework.* <https://www.mei.edu/publications/georgias-new-role-black-sea-security-framework>
5. *How does NATO support Allies' resilience and preparedness?* https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_184730.htm
6. *În cooperarea cu NATO, Republica Moldova urmărește consolidarea ordinii internaționale.* https://www.ipn.md/ro/in-cooperarea-cu-nato-republica-moldova-urmareste-consolidarea-ordinii-7965_1085645.html#ixzz7Dt8vMU6K
7. Interviu Tanya Hartman, șefa Direcției Parteneriatului Estic NATO, la Radio Moldova, 27.11.2021. <https://trm.md/ro/politic/interviu-cu-sefa-directiei-parteneriatului-estic-nato-la-radio-moldova>
8. *NATO upgrades Ukraine.* <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/nato-upgrades-ukraine/>
9. *Relations with Georgia.* https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_38988.htm
10. *Relations with the Republic of Moldova.* https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49727.htm
11. Serotila, I.; Mârzac, E. *Cooperarea multiaspectuală dintre Organizația Tratatului Atlanticului de Nord și Republica Moldova.* În: Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă „Akademos”, nr. 3(50) / 2018. pp. 11-16.
12. *Substantial NATO-Georgia Package (SNGP).* https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_02/160209-factsheet-sngp-en.pdf

